

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Спеціалізована вчена рада Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» на підставі прилюдного захисту дисертації на тему «Господарсько-правовий статус фермерського господарства» за спеціальністю 081 «Право» 08 квітня 2026 року.

Нешик Ольга Степанівна

1979 року народження

Громадянка України

освіта вища: у 2001 році закінчила Київський національний університет імені Тараса Шевченка, отримав диплом магістра за спеціальністю «Правознавство».

У 2022 р. вступила до аспірантури Донецького національного університету імені Василя Стуса на кафедру господарського та адміністративного права за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: Дорошенко Ліна Миколаївна, д.ю.н., професор, завідувач кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Здобувач має 9 наукових праць: чотири наукові статті у фахових наукових виданнях України, а також п'ять тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Статті в наукових виданнях,

включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Нешик О.С., Павлюченко Ю.М., Щодо розгляду господарських спорів за участі фермерських господарств. Правничий часопис ДонНУ імені Василя Стуса. № 1. 2022. С. 104–116 *(особистий внесок здобувачки полягає у конкретизації критеріїв визначення господарської юрисдикції земельних спорів*

та умов застосування аналогії закону для вирішення спорів за участі фермерських господарств). DOI 10.31558/2786-5835.2022.1.10. URL: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/issue/view/446>;

2. Нешик О.С. Правовий режим майна фермерського господарства. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2024. № 1. С. 139–150. DOI 10.31558/2786-5835.2024.1.15. URL: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/16168>;

3. Нешик О.С. Законодавчий та науковий аспекти генезису поняття фермерського господарства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Том 2. № 89. С. 55–60. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.2.7>. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/335963/324826>;

4. Нешик О.С. Правове забезпечення державної підтримки фермерських господарств: розвиток законодавства та проблеми правозастосування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. Ч. 1. С. 511–515. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.1.78>. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/12/80.pdf>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Нешик О.С. Щодо поняття фермерського господарства. *Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки*: Випуск XXX1. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Осінні юридичні читання – 2022» (Вінниця, 24 листопада 2022). ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 444–450;

6. Нешик О.С. Щодо правового статусу сімейного фермерського господарства. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови з метою забезпечення сталого розвитку*: матеріали XI Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 9 грудня 2022 р). Упоряд: Бевз С.І., Бирса Н.О., Серебрякова Ю.О. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2022. С. 137–141. URL: https://kigap.kpi.ua/wp-content/uploads/2023/01/Sbirka-tez_KPI_12.2022.pdf#page=139;

7. Нешик О.С. До питання вищого органу управління фермерським господарством. *Current issues of science, education and society: International scientific-practical conference's proceedings* (Tampere, Finland, November 14, 2023). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2023. P. 59–61. URL: <http://www.economics.in.ua/2023/11/14.html>;

8. Нешик О.С. Щодо приватизації земельних ділянок членами фермерського господарства. *Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки*. Випуск XXXIV: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Осінні юридичні читання – 2023» (Вінниця, 23 листопада 2023). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 452–456;

9. Нешик О.С. Окремі ефективні способи захисту прав фермерського господарства. *П'яті наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Київ, 28 червня 2024). за заг. ред. В.А. Устименка; НАН України, ДУ «ІЕПД імені В.К. Мамутова НАН України». Київ - Чернігів: Десна Поліграф, 2024. С. 261–265. URL: https://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2024/08/Mamutov-5_el_versiya.pdf.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

Беяневич Олена Анатоліївна, професор кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, професор.

Зауважень немає.

Коваль Ірина Федорівна – декан юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, професор:

1. ..можуть стати предметом подальших досліджень формулювання визначення поняття «господарсько-правовий статус фермерських господарств». Враховуючи наявність в господарсько-правовій доктрині різноманітних поглядів на тлумачення категорії «правовий статус», в тому числі в частині співвідношення з категоріями «правоздатність», «права і обов'язки», «правове становище» тощо, авторка мала б зробити висновок щодо визначення цього

поняття, оскільки зміст роботи має розкриватись саме з огляду на розуміння правового статусу і його елементи.

Щербакова Наталія Володимирівна – професор кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, професор.

Зауважень немає.

Джабраїлов Руслан Аятшахович – завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», заступник директора з наукової роботи, доктор юридичних наук, професор:

1. У дисертації зазначається, що структуру та зміст сучасної законодавчої основи ведення фермерського господарства складають три рівні нормативно-правових актів, які комплексно визначають його господарсько-правовий статус, виділяючи у межах загального законодавства акти ЄС, зокрема Регламенти Європейського парламенту і Ради (ЄС), Регламенти Ради (ЄС). Напевно наведений висновок потребує додаткового обґрунтування, зважаючи на те, що акти права ЄС на даному етапі державотворення не отримали статусу джерела національного права.

2. Підтримуючи запропоновану у дослідженні логіку щодо критеріїв розмежування понять «складений капітал фермерського господарства» та «майно фермерського господарства», водночас цікаво було б почути думку авторки з приводу того чи мають бути нормативно встановлені певні особливості володіння, користування та розпорядження цими видами майна.

3. Дискусійним з теоретичної та практичної точок зору виглядає наукове положення, яким стверджується, що господарська правосуб'єктність фермерського господарства у майнових відносинах включає право здійснювати відчуження та набуття майна на підставі цивільно-правових угод. Напевно, було б за доцільне звернути увагу на проблематику співвідношення господарських та цивільних договорів, яка тривалий час є предметом полеміки як науковців, так і

практиків, що дозволило б значно розширити авторський погляд на досліджувані питання.

Поєдинок Валерія Вікторівна – професор кафедри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор:

1. Дисертація зосереджена переважно на внутрішньодержавному вимірі господарсько-правового статусу фермерського господарства. Водночас в умовах переговорів щодо вступу України до ЄС набуває особливої ваги приведення законодавства України у відповідність до *acquis* ЄС. У цьому відношенні аграрна сфера є однією з найбільш проблематичних.

Дисертантка вказує, що важливо завершити процес гармонізації законодавства України щодо фермерських господарств з правом ЄС, зокрема в контексті реалізації Спільної аграрної політики ЄС (далі – САП) (с. 88). Але що саме необхідно зробити?

При тому, що САП неодноразово згадується в роботі (с.86-88, 181-183, 190 та ін.), у ній відсутній комплексний аналіз САП як структурного фактору, що трансформує господарсько-правовий статус фермерського господарства.

Зокрема, поза межами дослідження залишилися:

- роль САП як інструменту реалізації Зеленого курсу ЄС;
- вплив системи обумовленості (*conditionality*) на обсяг прав та обов'язків фермерського господарства;
- правова природа еко-схем та їх можливий вплив на внутрішню організацію господарства;
- механізми перерозподілу прямих платежів (*capping, redistributive payments*);
- співвідношення підтримки малих фермерських господарств із проблемою концентрації земель та агрохолдингізації.

У зв'язку з цим доцільно було б охарактеризувати САП як складову нормативної основи господарсько-правового статусу фермерського

господарства в перспективі вступу України до ЄС та оцінити можливі інституційні та правові наслідки інтеграції України до системи САП для структури національного аграрного сектору. Слід визнати, що вказане завдання є масштабним і навряд чи могло бути повноцінно реалізовано з огляду на обмеженість обсягу роботи. Водночас, зазначене може становити перспективний напрям подальших досліджень авторки.

2. Дуже важливим для дисертації з огляду на її господарсько-правовий характер є підрозділ 3.2. «Роль державної політики у формуванні господарсько-правового статусу фермерського господарства».

Очевидно, що до найважливіших складових впливу держави на діяльність фермерських господарств є державна підтримка, що підкреслюється і в роботі (с.186 та ін.). Водночас, виникають питання: які цілі ставить перед собою така державна підтримка (суто економічні чи інші), у зв'язку з чим така підтримка повинна надаватися?

Важливість цих питань ілюструє та сама Спільна аграрна політика ЄС.

У чинній моделі САП (особливо після реформи 2023 року) фермер розглядається не лише як виробник сільськогосподарської продукції, а як суб'єкт, що виконує функцію забезпечення суспільно значущих результатів: збереження довкілля, біорізноманіття, родючості ґрунтів, скорочення викидів парникових газів, підтримання сталого розвитку сільських територій. Фінансування дедалі більше обґрунтовується принципом «public money for public goods», що означає трансформацію правової природи державної підтримки – від інструменту економічного стимулювання до механізму компенсації за створення публічних благ.

Ця трансформація має безпосередній вплив на правовий статус фермерського господарства:

- посилюється обумовленість підтримки (conditionality);
- зростає кількість екологічних обмежень як передумови доступу до державної підтримки;

- права на отримання підтримки стають залежними від виконання публічно-правових обов'язків;
- змінюється баланс між свободою підприємницької діяльності та регуляторними обмеженнями у сфері аграрного виробництва.

З огляду на сказане, хотілося б почути думку дисертантки про те, які цілі переслідує на сьогодні державна підтримка фермерських господарств в Україні, і якими є перспективи розвитку системи такої підтримки.

3. Однією з ключових структурних проблем сучасного аграрного сектору, що має як економічний, так і правовий вимір, є співвідношення між малими, у тому числі сімейними, фермерськими господарствами та великими аграрними корпоративними структурами (агрохолдингами).

В українських реаліях аграрний сектор характеризується високим рівнем концентрації земель в межах великих корпоративних структур, що суттєво відрізняє його від класичної моделі сільського господарства держав-членів ЄС, де домінують сімейні фермерські господарства. Така концентрація не обов'язково є негативним явищем – навпаки, консолідацію у великі агрохолдинги називають причиною конкурентної переваги українського агросектору перед, наприклад, польським.

Відтак хотілося б дізнатися позицію дисертантки стосовно того, яку модель аграрної структури вона вважає пріоритетною з точки зору господарського права, та чи повинна правова політика України в умовах євроінтеграції стимулювати деконцентрацію аграрного виробництва.

4. Дискусійним і таким, що становить науковий інтерес, є питання про правову природу відносин, які виникають між членами фермерського господарства. У роботі неодноразово цитується судова практика, яка вказує на належність фермерських господарств зі статусом юридичної особи до корпоративних підприємств (с.121, 145 та ін.).

Втім, чи достатньою є така характеристика, з огляду на те, що фермерське господарство є прикладом високої концентрації особистих і господарських зв'язків? Це породжує специфічні конфлікти і ризики:

- конфлікт між інтересами окремого члена сім'ї та економічною доцільністю господарства;
- конфлікт між спадковими правами та інтересами безперервності бізнесу;
- ризики використання майна господарства для особистих потреб;
- ризики зловживання повноваженнями з боку голови господарства, який водночас є «главою сім'ї».

Тут виникає низка питань, а саме: чи можуть ці та подібні до них конфлікти бути вирішені за допомогою стандартного інструментарію корпоративного права (чи ж, можливо, є потреба у спеціальних механізмах, якщо такі взагалі можливі)?

До чого все ж таки ближчі відносини між членами фермерського господарства – до участі (господарські товариства) чи членства (кооператив)?

Як характеризувати відносини у сімейному господарстві без статусу юридичної особи? Навряд чи можлива характеристика цих відносин як корпоративних, однак таке господарство як економічна одиниця може нічим не відрізнятися від сімейного господарства зі статусом юридичної особи!

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Нешик Ользі Степанівні ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова спеціалізованої вченої ради

Олена БЕЛЯНЕВИЧ

